

Kalbėjimai

Aistė ANDRIUŠYTĖ, Arūnas BALTĖNAS, Rasa BERTAŠIŪTĖ, Viktorija DAUJOTYTĖ, Rūta LIOGIENĖ, Giedrė ŠMITIENĖ, Eglutė TRINKAUSKAITĖ, Daiva VAITKEVIČIENĖ, Vykintas VAITKEVIČIUS, Irena ŽILIENĖ, Gediminas ŽILYS

Noras pažinti iš amžių gelmių paveldėtą ir įvairiomis formomis tebegyvuojančią vietos kultūrą bei poreikis plėsti etninės kultūros suvokimo bei tyrinėjimo akiratį suvienijo ir subūrė skirtingų sričių akademikus ir entuziastus. Bendraminčių susitikimų vieta tapo kas pusmetį imtas rengti seminaras „Prigimtinės kultūros paradigma“, kurio pirmoji sesija įvyko 2011-ųjų liepos 1–4 d. Rumšiškėse, Lietuvių liaudies buities muziejaus apsuptyje.

Jau įvyko trys „Prigimtinės kultūros paradigmos“ seminarai – pirmasis buvęs skirtas lietuviškųjų prigimtinės kultūros formų paieškai,¹ antrasis, vykęs 2012 m. Kovo 3–4 d. Užutrakyje, sujungė vietas ir žmones – kertinius prigimtinės kultūros elementus,² trečiasis, šiemet birželio 29 – liepos 2 d. vykęs vėl Rumšiškėse – toliau tyrė šio santykio dialektiką.

Tačiau jau pati pirmoji seminaro diena 2011-ųjų liepos 1-ąją paliko įkvepiantį ir stiprų įspūdį – naujai atverstą humanitarinių mokslų lapą. Tąkart įvykusioje apskritojo stalo diskusijoje, pavadintoje „Liaudies kalbos dinamika“, buvo analizuojamas folklorinis tekstas –

Seminaro priešistorė

Giedrė ŠMITIENĖ. Pradėsiu nuo intencijos, pasakysiu, kaip kilo mintis šį pokalbį rengti. Po septynerių metų su Nykos-Niliūno poezija, po disertacijos ir monografijos, jutau aiškų norą grįžti prie folkloro. Tiksliau, tai buvo noras grįžti prie išskirtinės ekspedicijų metu (ir ne tik) girdėtos kalbos, gyvo žmonių kalbėjimo. Jų sakiniams, posakiams, o gal, tiksliau, jų priešdėliais ir priesagom rodėsi pasaulis, pradėdavo judėti pasaulis – visiškai kitokios tvarkos, kitos dinamikos nei man įprastas. Ir visa tai matėsi tik iš paties žmonių kalbėjimo apie bet ką. Šitas kalbėjimo pojūtis man išliko per visus poezijos skaitymo metus. Galiu sakyti, kad man tie kalbėjimai ne blogesni už literatūrą... arba net geresni?.. Gal dėl to, kad literatūra yra pripažinta ir nereikia jos ginti, gal dėl to taip sakau. Paprasto kaimiečio kalbėjimas, tikrai ne

gervėtiškės Marijos Mažeikienės kalbėjimas su Vykintu Vaitkevičiumi apie jos krašto vietovardžius bei kitas gyvenimiškas temas – ir toks tekstas pirmą kartą istorijoje tapo literatūrinės analizės objektu. Apie jame įžvelgtą kalbos dinamiką, patirties raišką, sąmonės pasaulį ir saitus su Nobeliumi tituluota poezija, apie pateikėjos tapsmą pokalbininke, kalbėjimo kūrybą ir kelią iki skaitytojo vaizduotės – visą šią istorinę diskusiją, skirtą naujam požiūriui į kultūrą, ir publikuojame „Liaudies kultūros“ žurnale.

Diskusiją vedė Vykintas Vaitkevičius, profesorė Viktorija Daujotytė, Giedrė Šmitienė, prie kurių prisijungė kiti dalyviai, verdami prigimtinės kultūros klodus ir ryšius. Į tekstą įterpta ir pati analizuojama medžiaga – minėta ištrauka iš Gervėčių ekspedicijos. Skaitytojo patogumui, pokalbio tėkmėje išvystytas skirtingas temas įrėmina gana laisvai parinkti skyrelių pavadinimai, tačiau lai jie nevaržo susikurti savą tekstą virtusių kalbėjimų vaizdinį.

Rūta LIOGIENĖ

kiekvieno, bet vis tik aiškiai galime sakyti, kad yra tradicinės kaimo kultūros dalis, kad ji ekspedicijų pateikėjams būdinga – ne kiekvienam asmeniškai, bet bendrai tai kultūrai.

Pradėjusi vėl dirbti su folkloro tekstais, grįžau prie savo senųjų ekspedicijų užrašų – nieko ten neradau, jokios medžiagos, kuri leistų įsižiūrėti ir padėtų suvokti, kas kalbėjime yra. Ir vieną dieną susitinku Vykintą – nežinau, ar jis prisimena. Jis stovėdamas kažkur vidury gatvės sako: „Žinai, aš pradėdau galvoti, kad visa esmė kalboje, kaip jie mums kalba, tie pateikėjai, pokalbininkai ekspedicijų metu“. Nieko daugiau tada nepakalbėjom, bet aš negalėjau tokio pasakymo užmiršti. O juo labiau kad mums vis susitinkant ši mintis ėmė kartotis. Taip subrendo ryžtas bandyti artikuluoti, kodėl susidaro įspūdis, kad esminiai dalykai, tradicinio pasaulio būdas slepiasi kalbėjime.

Gerai supratau, kad problema yra sunki. Kalba – ji vi-
sąlaik apie kažką, ir tas kažkas – tema – pridengia kalbė-
jimo būdą. Profesorė Viktorija Daujotytė, suprasdama,
kad galim greitai pasiklysti, ir sutiko bendradarbiauti.
Vyktintas ėmėsi surasti jau iššifruotus kalbėjimus, kurie
jam kažkada sukėlė didelį pirminį įspūdį.

Pateikti tekstai

Vyktintas VAITKEVIČIUS. Lengvabūdiškai daviau
Giedrei pažadą surasti tekstų. Turėjau minty bent kele-
tą pateikėjų, tačiau iki šiol vis dar netikiu, kad tie tekstai
gali būti tokio seminaro objektu.

Gervėčių tekstas. Marija Mažeikienė yra tikra žvaigž-
dė – lietuvių, šiuo metu gyvenančių Baltarusijoje, salelės
pažiba. Tai jau pagyvenusi, senolė moteris, kuri kai ką
užrašinėja pati ir mielai dalijasi tuo, ką žino. Mūsų eks-
pedicijos metu, dar praėjusių metų rugpjūtį, ji irgi buvo
mūsų dėmesio centre. Jos „žvaigždiškumas“ neišgal-
votas – Marija dažnai atsimena daugiau negu kiti, net
sąmoningai to atsiminimo siekia, jį brangina.

Sekmadienį, rugpjūčio 15-ąją, stebėjome, kaip Girių
kopyčioje buvo švenčiamos Žolinės. Aš dar nebuvau
buvęs pas Mariją Mažeikienę, nors dauguma ekspedi-
cijos dalyvių – jau ne po kartą. Išėjus iš kopyčios, ben-
draujant, paklausiau jos apie vietovardžius – man rūpė-
jo *Kuronai*. Kuronais vadinama vieta galėjo reikšti prie-
istorinius pilkapius, ir ji sako: „Gerai, atvažiuokit“. Mes
sutarėm susitikti pirmadienį, antrą valandą. Ir tas pasi-
matymas įvyko. Aš atvykau vienas (draugai fotografavo
Gervėčių parapijos archyvo dokumentus), Maniutė,
žinoma, laukė, labai bijojo nors akimirkai išeiti iš namų,
kad tiktai nepražiopsotų. Užtrukom kelias valandas. Ji
jeigu ir jaudinosi, tai tik dėl to, kad manęs nevaišino –
mes tiesiog sėdėjom ir kalbėjomės.

Giedrė ŠMITIENĖ. Vyktintas, perduodamas parinktus
tekstus, tikrai sakė: „Netikiu, kad juose kažkas yra, kad iš
jų galima ką nors suprasti“. Bet tai yra tekstai kalbėjimų,
kurių klausydamasis jisai juto, kad „viskas yra kalboje“.
Kai juos iššifruoji, kai jie susitraukia į rašto tekstą, pa-
matai jų nerišlumą, pertrūkius, gali pagalvoti, kad nieko
neliko. Pati mūsų išsikelta užduotis mums kelia įtampą.
Ruošdamasi, skaitydama pastebėjau, kad ieškau kažko
ypatingo, pasibraukiu vietas, kuriose – jei ne tropas, tai
bent palyginimas, koks nors gražus sakinyš. Mano visas
dėmesys susitelkė į patį tekstą, į kalbą. O kalbėjimas liko
už jo. Du besikalbantys – vienas daugiau klausiantis, kitas
daugiau pasakojantis. O svarbiausia, kad jiems kalbant
ima rodytis visa žemė – nuo namų iki paskutinės lanke-
lės, pradėdi matyti gyvenamą gyvenimą. Būtent tai sieja
su literatūra. Turime tik tekstą, bet patiriame kažką gyvo,
tikro – iš pasaulio, iš gyvenimo.

Diskusijos metu aptartas tekstas

2010 m. kompleksinė Gervėčių ekspedicija. Pateikė
Marija PETRIKAITĖ-MAŽEIKIENĖ, g. 1923 m., kilusi iš
Girių vienkiemių, nuo 1971 m. gyvenanti Petrikų k.,
Gervėčių apyl., Astravo r., Baltarusijoje. Įrašė Vykin-
tas Vaitkevičius 2010 m. rugpjūčio 16 d. Petrikuose.
Iššifravo Ugnė Gudelytė 2011 m.

Pieavų pavadinimai

– Ar, sakykit, ar truputį prisiminėt tų vietų vardų? Tų
Kuronų?

– Prisiminiau, va aš čia vakar ir užsirašiau.

– Tai buvo laukas ir laukas, ar buvo kas tai žymu?

– Buvo, va čia aina upė Ašmenėla, va šituo vietu va,
nuo Rimdžiūnų jin ir aina va teip tiesiai. Tei ten nuo Vik-
tosinos pusės tėnai buvo tokia pievėlė, tai vadzino Rais-
tėlis. Raistėlis nuo Kerplošinos pusės pievėlė. Tada...
Bet ji buvo jau toliau nuo... nuo upės. Daugiau jau cia...
Ė prie pat upės cies Raiscėliu buvo pieva, tai vadzino...
Notrinė. Pieva Notrinė buvo.

– Tai čia augalas toksai?

– Nu, Notrinė. Notrė auga, o ten notrių daug augda-
vo, ir ten buvo pieva ir vadzino ją Notrinė. Tai buvo pie-
va. O paskui jau tolyn ėjo. Buvo miškas paskui, miškeliu
kiek, o tada ir vėl buvo pieva, tai vadzino Lunkà. Tei va
palei upę teip va ajo, tos va pievos, teip ir ėjo. Lunka
vadzino. O tada dar buvo čia jau va prie pat kaimelio
tokio ir ten labai dzidelis liepas auga, tai tį jau vadzino
„Par Liepų“.

– Par Liepų?

– Nu tai va jau tadu iki Petrikų jau iš tos pusės, iki
Petrikų. O dabar jau nuo Petrikų kaimo va čia jau iškart
pradededa, tai jau vadzino Kerplošinė.

– Ta jau čia pagal tą kaimą, kur kitoj pusėj?

– Turbūt. Tai tų jau anoj pusėj kaimas Kerplošina, o
čia jau... Kaip tik cies tuo kaimu ta ir pieva Kerplošinė.
O tada ten toliau Rimdžiūnų pusėn tai buvo Kunigiškė.

– Buvo Kunigiškė?

– Taip, pieva. Irgi. Prie upės pievos ajo visur.

– Šienaujamos?

– Taip, šienaujamos, šienaujamos pievos. Dabar tai
daugiausia jau gano. Nu ir šienauja ir dabar. Ir jau... Ten
jau Rimdžiūnų pusėn, toliausiai jau tai buvo paci pasku-
tinė, tai jau vadzino Lunkėlė. Ir tai jau baigėsi jau Petri-
kų prie upės jau cia jau visos pievos.

– Ir dar Kunigiškė, da, sakėt, čia buvo irgi Petrikų?

– Taip, Petrikų Kunigiškė.

– Bet kodėl pavadinta taip? Kokie čia kunigai?

– Nu... Aš tai jau tos legendos ir nežinau tikrai, kap
kas buvo. Nuo seniau teip vadzino. Proseneliai vadzino,
tėvai. Taip ir vadzino visi.

– Gerai... Tada jau į kitą pusę...

– Nu, o tada jau į kitą pusę tai čia miškai iš pradžių būdavo. Miška tai va... Pats pirmas miškelio... Pirmas va nuo čia tai Laužynė vadzino.

– Čia va taip jeigu žiūrint, tai čia...

– Nu va čia tiesiai, va čia ties kaimeliu Laužynė.

– Aha, į šiaurę, į šiaurės rytus.

– Teip. Laužynė buvo.

– Ar negirdėjot, kad ten būtų kokia legenda?

– Nu žinot... Teip labai aš ir negirdėjau, cik pavadinimus tei aš va žinau, nes ir augusi Girių kaime. <...> Mės jau čia pirkom šitą namą va, septyniasdešimt pirmais metais čia perėjau. Bet aš šituos pavadinimus tai labai gerai žinau, nes mano mamos sesuo čia Petrikuose buvo atitekėjęs, tai aš ateidavau dirbti pas juos, dažnai padėdavau. Tai jau ir žinojau, kur jau kokios pievos; ainam grėbt šieno, tai jau teta sako: „Nu, aisim Kunigiškėn“. Nu tai tadu jau ainam Kunigiškėn grėbcie šieno. Nu te va teip va prisiminau tuos pavadinimus dėl to.

– Gerai... Laužynė...

– Laužynė... O tada miškas į Viktorosinos pusę, pietų pusėn. Kai buvo čia gi kaimas buvo, tai nebuvo taip... Žemė šniūrais buvo tokiais. Nu tai ties vienais šniūrais vadzinosi vienaip, o ties kitais jau kitaip vadzinosi. Nu tai čia buvo ties kiemeliu šniūrai va, tai vadzinosi Laužynė – miškas jau. Miškas Laužynė vadzinosi.

– Ties kiemeliu?

– Nu, nu va čia. O tadu toliau jau čia šitas eina tokis va kelias, ten tolyn jau į rytus. Ir čia ir bala, aa beveik niekuomet neišdžiūsta, toj bala. Tai vadzino Klanas. Kap mūsų sako ne bala, bet klanas. Tai vadzino „Až Klano“. O tada baigiasi jau tos „Až Klano“, jau ten tolyn, rytų pusėn, Viktorosinos pusėn, ten tolyn, tai tada vadino Kimsynė, miškų.

– Tada kas ėjo?

– O tada čia jau buvo Girių [kaimo] toki pušynai, toki medžiai vis pušynai, tai ir vadzino Pušynais, miškeliai ten. Ir čia va nuo Rimdžiūnų pusės, kur va važiuojasi, matosi čia miškelis, tai vadzina Šilalis. Tei va toki pavadinimai.... O tada va, šitos gi ganė... Kur ganė šitos gi karvės, tai vadzinosi Kuronai. Va kap cik va šitas miškas pasibaigė, miškas pasibaigė, tadu prasideda jau pievos ir vadino Kuronai. Ir tėnai buvo gi ganiava, ganė.

– Tai toli nuo Jūsų?

– Nu netoli, tas miškas nelabai toli tęsėsi. Gal kokius nu gal keturis šimtus metrų, ar tris šimtus metrų. Tep nelabai, tokia va juostela va miško aina. O tadu aš miško jau buvo ganiava Kuronai. O toliau tai labai buvo balos didelės, vadzino Baltasiai. Dabar jau apsausinta viskas, o seniau tai labai spanguolės augo tose balose, ir paskui už tų balų buvo miškas, Ataugai vadzino. Bet tj jau tas miškas jau buvo... Nu ten gal jau buvo kas ir nusi-

Marija Mažeikienė. Žolinės rytą. 2010.

pirkę kiek, bet tj jau buvo pono viskas toliau. Tai miškas buvo. Nu ganė Kuronai, o paskui dar buvo ganiavos, Kabirnykas vadzino. Ganiavos toksai. Į šiaurės pusę, Rimdžiūnų pusėn nuo Petrikų. Kabirnykas. Ir pačioj jau ten va... Šiaurės rytų pusėn, šiaurės rytų, tai – Žemialunda.

– Oho, Žemialunda...

– Nu. Tei labai jau buvo bala, tai seniau, būdavo, atėinu pas tetą, atgina karves, tai karvės visos baluotos, iki... iki pilvo jau insibrisoj. Sako, „turbūt jau Žemialundoj ganė, jeigu tokios balotos atėjo“... Va toki pavadinimai maždaug, kokius aš prisimenu.

– O tuos Kuronus... gal tada paskui pavažiuosim, parodysit ranka maždaug tą vietą...

– Nu gi čia irgi... Nugį kap dabar sausa, tai gal ir nebus balos. Raikia pravažiuoti per mišką.

– Ai, per mišką net?

- Nu, teip, per mišką.
- Čia ne prie Rimdžiūnų vieškelio, ne?
- Ne ne ne, aina tolyn į rytų pusę. Čia va miškelis į rytų pusę, o paskui už miškelio ten tolyn į rytų pusę. Prie kelio. Šilalis tai čia netoli kelio.
- O tai ta Paliauka šone lieka?
- Teip, Paliauka ten jau...
- Čia labiau į rytus yra?
- Į rytus, teip. Ne nu.. Nu teip teip. Šiaurės rytų ten nuo mūsų Paliauka toj.

Liepžiedžių skynimas. 2010.

Marija Mažeikienė su broliu Stanislovu Petriku. 2011. Arūno Baltėno nuotraukos

– O Kuronai?

– O Kuronai tai... Ten prie Paliaukos būdavo toj Žemialunda. Kur Paliaukos pusėn. O tada jau Žemialunda baigiasi, tada jau prasideda Kuronai.

– Tokia buvo ganoma tokia pieva?

– Teip, ganoma. Bala buvo daugiausia tokia, bala, tai ten jau ganydavo. O buvo pievos ir dar tada čia jau ganydavo, o ten jau pietų pusėn toliau tęsėsi tos balos, ne tokios jau dzidelės, tai ten vadinosi Baltasiai ir Juodasiai, tai ten ir šienaudavo kartais. O tada jau ant atolų gano.

Užrašyti tekstą

Daiva VAITKEVIČIENĖ. Iš tiesų tokį tekstą užrašyti yra nepaprastai sunku. Klausančiajam, nežinančiam aplinkos, tai yra labai sunki užduotis, reikia turėti savo viziją, kad galėtum užrašyti tokį tekstą. Nes viskas, ką mes paprastai turime, – tai vietovardžių kortelės. Folklorininkai labai retai klausinėja tokių dalykų, nebent pats žmogus papasakoja.

Giedrė ŠMITIENĖ. Iš teksto atrodo, kad Vykintas daug žino apie minimas vietas, lyg pats būtų, jei ne iš to paties, tai iš gretimo kaimo.

Vietos žmogus

Viktorija DAUJOTYTĖ. Galiu pasakyti, ką daro Vykintas. Tai yra labai geri tekstai ir, žinoma, pats geriausias – Marytės Petrikaitės-Mažeikienės tekstas, į jį įsigilinau. Labai paprasta – nereikia daug, kad pamatytum, jog šita moteris, šitas žmogus yra kaip pušis – gali ją tyrinėti, vaikščioti aplink, apžiūrinėti lają, ištyrinėti visas šakas ir tas aprašas būtų labai įdomus ir vertingas kultūros antropologijai. Tai, žinoma, labai jungiasi su pirmos dalies [Vykinto pranešimo apie šventas pušis] mintimi, kad tik vietiniai tyrimai yra ko nors verti. Kita mintis, kurią visą laiką turėjau galvoje ir su kuria jau iškeliauvau šį ryt – ir tauto-

sakos ekspedicijų dalyviai, ir visi kultūros antropologijos tyrimus atliekantys mokslininkai turėtų labai aiškiai žinoti, kad pagrindinis tyrimo objektas yra vietinis žmogus. Žmogus, kuris gyvena toje vietoje.

Didelė, žinoma, laimė – kas vis rečiau pasitaiko – aptikti žmogų, kuris čia gimęs ir tebegyvena. Bet vietinis žmogus yra ir čia pragyvenęs (sakysim, atitekėjusi moteris ar atėjęs į žentus) penkiasdešimt metų, mažų mažiausiai. Dvidešimt, trisdešimt – dar nieko nereiškia, nepersiima nei vieta, nei dvasia, nei kalba. Bet žmonės, kurie [toje vietoje] yra gimę ir išgyvena iki maždaug devyniasdešimt metų, yra labai svarbus objektas. Aptikus tokį žmogų, net jeigu jis ir nėra labai iškalbus, – galima visai jį apkalbinti.

Giedrė ŠMITIENĖ. Apie vietos žmogų – kiek metų turi praeiti, kad taptum vietos žmogus?

Pamenu, tiesiog kartą buvo labai tamsus vakaras, jau vėlyvas ruduo buvo. Tokios vienalytės, tirštos tamsos nebuvau patyrusi, ir iš viso galvojau, kad tokių tamsių naktų nebūna. Mes išėjome iš vienos sodybos ir turėjom pasiekti kitą, už gero puskilometro. Šeiminingė reikalavo, kad paimtume jos prožektorių. Bet mes nesupratom, kam jis mums. O tamsa buvo aklina ir mes greitai praradom orientaciją, nors reikėjo eiti keliu, praėjom posūkį. Ėjom keturiom, rankom liesdami kelio pakraštį. Kitą dieną, kai papasakojom savo nuotykius prožektorių siūliusiai moteriškei, ji sako: „Aš tai tokiom naktim randu kelią namo, net ir iš kaimo pareit į savo vienkiemį, o mano vyras – neranda kelio, yra net pas kitus pernakojęs, nes jis ne čia gimęs“. Aš pradėjau stebėtis, o jai buvo visiškai aišku, kad ji kelią randa dėl to, kad yra čia gimusi. Nors jiems abiems yra per septyniasdešimt ir kartu jie čia gyvena beveik penkiasdešimt metų.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Taip, vieta gimsta žmoguje.

Giedrė ŠMITIENĖ. Atrodo, kad vietinis žmogus orientuojasi ne pagal aplinkos daiktus, bet kojomis jaučia reljefą, o visu kūnu – pačią erdvę. Merleau-Ponty yra rašęs apie dykumose gyvenančius žmones, kur smėlis visuomet juda ir nėra jokio pastovaus objekto, o vietiniai žmonės eina nepaklysdami – eina be jokių mums suvokiamų orientacijos ženklų. Gal panašiai kaip paukščiai grįžta...

Tekstas ir jo analizė

Viktorija DAUJOTYTĖ. O dabar dėl Vykinto abejonių – tekstas, užrašytas padoriai ir labai korektiškai, yra toks turtas, su kuriuo galima labai daug ką daryti. [Tai] filologija, prigimtų kultūrų tyrimai, antropologija, fenomenologija ir visos kitos gerosios [disciplinos]. Gerosios – t.y. neinstrumentiniai, negriežti ir neaštrūs, tekstų nei žmonių nesužeidžiantys instrumentai, beveik kaip ranka – ne peilis, ne skalpelis, o ranka. Tai leidžia ir tekstuose, ir žmonėse labai daug ką matyti.

Marijos kalba taip pritraukė, kad norėjau išsakyti, ką tokiam tekste gali pamatyti. Kas dar man rūpėjo – jau kaip nei kultūros antropologei, nei etnografei, nei tautosakininkei, o vis tik literatūros žmogui – tai tas kelias, takas, arba ta struktūra, kuri nuo pat pradžios, nuo pašaknų gali kilti iki aukštumos, iki atskiro teksto, iki kūrybos teksto, iki poezijos kūrinio, iki literatūros kūrinio. (...) Man rūpėjo, kaip [veikia] tie pirminiai tekstai – kas jie yra žmogaus sąmonėje, kas jie yra kalbai, kaip kalba juda pagal žemės takus ir pagal žemės tvarką. Kalba yra labai aiškiai sąlygota žemės tvarkos.

Kitų kalbų apsupty

Viktorija DAUJOTYTĖ. Na žinoma – pieva. Pirmiausia aš ir sustosiu prie pievų pavadinimų. Kalbamasi ypatingoje vietoje – netoli Rimdžiūnų, Gervėčių, buvusiose etninėse žemėse, LDK teritorijoje. [Tai] kalba, kuri vyksta kitų kalbų akivaizdoje. Kalba jaučia kitų kalbų slinkimą. Ir tame tekste yra matoma, kaip tarp lietuviškų vietovardžių jau pradeda atsirasti ir slaviški – Viktosina. Tai sudaro tam tikrą neįjuntamą egzistuojančią įtampą – kaip jie išlieka ir kaip jie yra.

Pievos vaizdinys

Viktorija DAUJOTYTĖ. Užrašyta yra vasarą ir jau po šienapjūtės. Šitoje vietoje mano sąmonė, turėdama pievų, lankų patirtį ir dar netgi prisiminimą iš Gervėčių, Rimdžiūnų apylinkių, labai seka pievą šituo vasaros laiku, apie šienapjūtę. Aš žinau, kodėl aš tai seku. Aš seku pievą po šienapjūtės todėl, kad mano sąmonėje yra fenomenologinis kelias. Mano sąmonėje yra labai stipriai įsigyvenęs vienas Česlovo Milošo eilėraštis – „Lanka“, arba „Pieva“. Ir šitas vaizdinys, šitas jautimas dvigubuoja.

Pagiriui užrašinėtoją, kaip labai patyrusį to darbo dirbėją – jis teikia labai korektiškus klausimus: „Ar prisiminėte vietų vardų?“. Pokalbininkė prisiminė, netgi užsirašė. Kalbos suvokimui gauname svarbų signalą – ji yra raštinga, ji rašo šituos žodžius, greičiausiai rašo juos su klaidom. Ir klaidingai užrašyti pavadinimai yra labai iškalbus tekstas. Šitos mažaraščių žmonių klaidos yra labai išraiškingos – jie rašo, kaip girdi iš tarimo, o ne iš gramatikos. Tad jeigu dar ko ir norėčiau – tai to, ką ji sako užsirašiusi. Norėčiau matyti, kaip tai užrašyta, ir mano tyrimui, manau, būtų labai svarbus dalykas.

Kelionė erdve

Viktorija DAUJOTYTĖ. Pokalbininkas klausia: „Kaip ta pieva?“. Dabar sąmonė išvedama į erdvę. Dar norėčiau sužinoti, ar jūs irgi važiavote su mašina?

Vykintas VAITKEVIČIUS. Ne.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Jūs ėjote?

Vykintas VAITKEVIČIUS. Ne.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Jūs sėdėjote?

Vykintas VAITKEVIČIUS. Mes sėdėjome, o ji turėjo perlenkus kažkokį voką ar laikraštį ir užsirašiusi vardus, kuriuos norėjo man pasakyti.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Keistas dalykas. Susidaro vaizdinys, kad jūs judate. Todėl dar ko norėčiau, – kad būtų pasakyta „mes sėdime ir niekur neiname“. Ir šitaip judėti gali tik vietos žmogaus vaizduotė, kur daug kartų ten yra eita, pereita, aplenkta. Jūs tik grįžkite prie teksto – pamatysite, koks yra tas judėjimas. Žiūrėkite: „*Buvo, va čia aina upė Ašmenėla, va šituo vietu va*“, – ir man įspūdis, kad ji rodo – „*va šituo vietu va*“!

Žemės kalba

Viktorija DAUJOTYTĖ. Tikslingai klausama apie vietos išskyrimą? Iš pokalbio aišku, kad pirmiausia vietą išskiria pati gamta – apibrėžia gamtos pobūdis, o tas apibrėžimas yra „*pirmiausia eina upė Ašmenėla*“. Tai upė nubrėžia tą svarbią vagą, ir dargi „*nuo Rimdžiūnų jin ir aina va teip tiesiai. Tei ten nuo Viktosinos pusės tėnai buvo tokia pievėlė, tai vadino „Raiscėlis“. Raiscėlis, nuo Kerplošinos pusės pievėlė. Tada... Bet ji buvo jau toliau nuo... nuo upės*“.

Ir dabar galima įsivaizduot, kad vaizduotėje atsideria ta upė. „*Toliau nuo upės*“ vadino Raisceliu, Notrine – čia paminimas ir augalas, ir kartais pavadinimai tikrai nuo augalų dominavimo. Paminimas miškas: „*Buvo miškas paskui*“. Negana to, dar buvo ir miškelis: „*miškelio kiek*“, vadinasi, nedaug to miškelio. Ir vėl pieva, o dabar jau ta pieva, negana, kad ji pieva, ji dar ir lunka. Pieva, kuri yra lunka. Ir eina ji palei upę: „*teip ir ėjo. Lunka vadinano*“. Galima sakyti, susidaro žemės kalba.

Dinamika braižosi iš linijų, kurias nužymi gamta. Nuolat pabrėžiama – pasižiūrėkit dabar į tekstą – „*ajo ir ajo*“ – juda ir juda. Ir dar, negana to, ji pati [Marija] eina – žvilgsniu ir sąmone. Judėjimo įspūdis.

Ir dabar, žinoma, medžiai. „*O tada dar buvo čia jau va prie pat kaimelio tokio ir ten labai didelis liepas auga*“. Liepas. Vyriškas medis. Tai retenybė ir čia jau mūsų sąmonė sustoja. Taip sustoja, kad mes įsiklausome – vadinasi, yra ir paralelė liepai – liepas. Su tuo susiduriu pirmą kartą ir labai atidžiai į tai žiūriu. Liepas. Didelis. Tai jau toks „*didelis*“, kad jis pievai vardą duoda: „*tai tį jau vadinano „Par Liepų*“. Tai jau ne kitaip, čia jau ne kokia Notrinė. Čia jau hierarchinėj sistemoj aiškiai aukštesnė [pieva] – jau bus „*Par Liepų*“.

Dabar Kerplošinė – žiūrėkite, kaip susitinka vietų vardai. Ta Kerplošinė bus iš kerplėšų ir yra visiškai lietuviška forma, o jau kaimas yra suslavinta forma „*Kerplošina*“. Lietuvių ir dzūkų būtų „*Kerplošynė*“ arba

„*Kerplošinė*“. Kunigiškė – vėl hierarchinis žvilgsnis. Čia, atrodo, buvo paklausta, dėl ko ji ten Kunigiškė, bet aš čia nesustojau.

Klausimas: „*Ar jos šienaujamos?*“. „*Dabar tai daugiausiai jau gano*“, – na tai, žinoma, pievai jau ne kas. Pieva, kuri nebešienaujama, tai jau... Ir man tame balse pasigirsta lyg koks gailėstis, lyg atodūsis. „*Taip, šienaujamos pievos*“, – čia balse yra tarpas. Jeigu aš klausyčiau įrašo, tai aš pagaučiau šitą pauzę, aš tikiu. „*Dabar tai daugiausia jau gano...*“ – čia yra sunkiai pagaunama, bet balse turėtų būti, tartum dabar jau pažemėjo, jau degradavusios: „*Nu ir šienauja, ir dabar*“. Ir tas „*nu ir šienauja*“ – tai ne visai tas pat, kaip buvo.

„*Toliausiai jau tai buvo paci paskutin, tai jau vadinano Lunkėlė*“ – čia vėl yra dinaminis judesys, žodžio sulankstymas, lyg pieva būtų taip sumažinama ir lieka sulenkta – lunkėla, mažutė. Ir baigiasi čia visos pievos. Todėl ir manau, girdėdama, kad tai [buvo] įrašinėjama sėdint, o ne vaikstant, kad tas sąmonės žemėlapio ryškumas, įbraižytas atminty, – be galo įspūdingas. Lyg eitų ir rodytų – ir tiktai vietinis žmogus šitaip gali.

Gamtos ir giminystės keliai

Viktorija DAUJOTYTĖ. Puiku, kad yra paklausama apie [Marijos] kilmę – kilusi iš čia pat esančio Girių kaimo. Dar daugiau, buvojusi vaikystėje pas tetą pačiuose Petrikuose. Antropologai čia tuoj pat užsiriša mazgelį: vaikystė ir artimi giminystės ryšiai. Ir dar kas bus įdomu – čia kelias eina, o ten kelias – kaip žmonių karta.³ Kokia yra kelio, ėjimo dominantė. Gyvenimas eina lygiai taip pat kaip eina upė, eina kelias, eina ir eina, karta po kartos. Ir jau penktam kely žmonės gali susitikti ir vestis – jau iš giminės jie išeina. Eina kelias ir išeina iš giminės. Ir dar vėliau – išsišakoja kaip medis. Pirma – broliai, antroji – brolių vaikai, trečia – vaikų vaikai, ketvirta – tų vaikų vaikai, o jau penktam kely gali susitikti iš naujo.

Pasakojimo dinamika [kyla] iš pasakojimo ir iš pasakojimo veikėjų, objektų judrumo, žvilgsnio judrumo: žvilgsnis seka, eina, keičia matymo galimybes ir juda horizonto linkui. Gerai matyti, beveik gali brėžti žvilgsnį: „*O paskui jau tolyn ėjo. Buvo miškas paskui, miškelio kiek, o tada ir vėl buvo pieva, tai vadinano Lunka*“. Ir jau viskas – horizonto linija yra prieita.

Suvokėjo patirtis

Viktorija DAUJOTYTĖ. Kur dabar esame mes, kurie skaitome tą tekstą? Galime nebūti niekur, galime manyti, kad nieko čia nėra, kad čia tekstelis atsitiktinis. Bet jeigu mums pasiseka įeiti į tekstą..., o kas mums leidžia į jį įeiti? Leidžia labiausiai, žinoma, patirties dalykai. Reikia būti mačiusiam pievą, miškelio nedaug, mišką, kelią,

kad sąmonė įsijungtų į tą kelionę. Kad imtų eiti kartu, sekty, kur ir kaip, ir suvokdama prasitęstų savo pačios patirtį. Kur aš mačiau pievą, ar aš esu ją mačiusi, ar aš mačiau tą didelį medį – liepą – vyriškos giminės? Kaip visa tai mano sąmonėje susitinka, sueina? Ar aš žinau tuos žodžius, ar aš galėčiau pasakyti, kuo skiriasi pieva ir lanka? Žiūrėkite, kaip aiškiai šita moteris skiria: pieva, pievelė, lanka, lankelė – kokie yra niuansuoti [žodžiai].

Milošo „Pieva“
ar „Lanka“

Viktorija DAUJOTYTĖ. Bertirdama galiu pasakyti, kaip tai yra man, mano pasauly, mano suvokimui. Taip, aš esu kaimietė, esu iš kitos Lietuvos pusės, iš Žemaitijos, bet jau pievų, lankų vaizdinių turiu savo patirtyje daug, o vieną tai, žinoma, itin ryškų. Ir, kaip jau sakiau, mano sąmonėje visą laik tuos vaizdinius savai pasitarsi jungia, sublimuoja Česlovo Milošo eilėraščių. Ir, kas yra įdomu, – kad to eilėraščio, parašyto lenkų kalba, pavadinimas yra labai artimas – „łąka“. Žodžiai [liet.] *lanka* ir [lenk.] *łąka* yra iš bendro baltų-slavų paveldo, tai labai senas žodis. Ir Milošas, kilęs iš Kėdainių krašto, kaip žinome, jis kalba ne apie kokias nors kitas pievas, jis kalba apie savo vaikystės pievą ir kalba vėlgi – lietuvių kalbos akivaizdoje. Taip, kaip šitas pokalbis su moterimi yra visą laiką nujaučiamos slavų ir kitų kalbų – lenkų, gudų, apsupty, tai čia sublimuojasi jau kitu požiūriu – lenkų kalba lietuvių kalbos akivaizdoje. Ir šiam eilėraščiui „Łąka“ lenkų kalba mes kaip tyčia turime ir du pavadinimus – vienas poetas verčia „Pieva“, o kitas verčia „Lanka“.

Juditos Vaičiūnaitės išversta „Pieva“:

Buvo tai paupio pieva, vešli iki šienapjūčių,
Dieną birželio saulės, netemdomą niekieno.
Visą gyvenimą aš jos ieškojau, radau atpažinęs:
Augo čia žolės ir gėlės, kadaise pažįstamos vaikui.
Pusiau primerktais vokais aš įsiurbiau spindesį.
Ir kvapas mane apsvaigino, liovės bet koks žinojimas.
Staiga pajutau, kad nykstu ir verkiu iš palaimos.

Seminaro „Prigimtinės kultūros paradigma“, vykusio 2011 m. liepos 1–4 d. Lietuvos liaudies buities muziejuje, dalyviai (iš kairės): Giedrė Šmitienė, Rūta Liogienė, Vykintas Vaitkevičius, Viktorija Daujotytė, Eglutė Trinkauskaitė, Aušra Žičkienė. *Virginijos Pupeikytės nuotrauka.*

Tomo Venclovos išversta „Lanka“:

Tai buvo paupio lanka, vešli, dar nešienauta,
Skaisčiausią birželio saulės dieną.
Aš jos ieškojau visą amžių, radau, atpažinau,
Ten tarp žolės ir gėlės, kadaise pažįstamos vaikui.
Pro primerktus vokus siurbiau tą šviesumą,
Ir kvapas mane apsėmė, bet koks žinojimas liovės.
Staiga pajutau: išnykstu ir raudu iš laimės.

Be abejo, už to eilėraščio slypi reali patirtis, perteikta poetine kalba – čia jau yra ritminė kalbos dinamika, eiliuotos kalbos dinamika – grįžtama į vaikystės erdvę daugiau kaip po 50-ies metų, susitinkama su vieta. Labai intensyvus jutimas, be galo intensyvus, iki išnykimo, susiliejiimo ir iki ašarų.

Įdomu, kad įspūdis yra ilgai saugotas, lyg išbandytas laiko – prie jo grįžtama jau Amerikoje, nerašyta iš karto, išsaugotas jutimo stiprumas. Nyksta sąmonės ribos, nyksta profesorystė, titulai, garbė: „išnykstu ir verkiu iš laimės“ – kiek gali pasiekti sąmonė? Tai aukščiausia, ką ji gali pasiekti po to, kai pereina šlovės ir visus kitus laiptelius. Man atrodo, kad tai ratas, toks apėjimas – pradėti nuo pat pažemių – žemės kalbos, mažai raštingos moters sąmonėje braižomų kalbos raštų, įsijungti tai,

ką mes patys galime suvokti, kokią turime patirtį, ir natūraliai jausti, kaip šita žemės kalba per sąmonės kalbą kyla iki pačių aukščiausių žmogaus kūrybos galimybių.

Tai yra iš tiesų visais požiūriais labai darnus tekstas – jis pasiekia aukštą harmonizavimo laipsnį ir staigiai staigiai leidžiasi žemyn atsiverdamas. Tai yra įdomu, tai yra lankas, kaip vaivorykšė. Vienas [galas] tarsi upėje, lauke, miške, kur pirminiai žodžiai, reikšmynai, ir kitas – aukštuma, kurią pasiekia kūryba ir paskui vėl tarsi leidimasis.

Etnologams, tautosakininkams taip pat būtų nesunku nueiti savo kelią ir jis būtų dar tiesesnis, pradėtų kur nors „Pjaun broliukai žaliuojant“, „Pjaun ir mane dobilėlis su šieneliu drauge“. Bet jų lankas būtų truputį kitoks ir aš jo negaliu nueiti, neturiu kompetencijų tautosakos analizei, todėl einu į literatūrą.

Ką galima būtų apibendrinant pasakyti – šitame tekste, taip laimingai, gražiai užrašytame, girdime, kaip kalba juda, vesdama sąmonę į vietas, kurios yra matomos, patiriamos, prie upės, miško, į pievą, vadinama lanka, kol galiausiai mes jaučiame, kuo skiriasi pieva nuo lankos: lanka yra pieva palei pat vandenį, tai yra žemesnė pieva, žemesnėje vietoje. Kiekviena lanka yra pieva, bet ne kiekviena pieva yra lanka. Ir dar – ji yra palenkta. Ją palenkia tai, prie ko ji glaudžiasi. Kaip Ašmenėlė daro posūkį – taip pieva yra palenkta. Kalba fiksuoja geografiją. Tada atitikimų linijos Milošo „Lanką“ – tą nobelinę poeziją tarsi palenkia prie pirminės kalbos, prie pirminės žemės, ir mes matome tą begalinį tvarkos vienį – visko persiliejimą, susiliejimą, suėjimą, sutikimą, jeigu tikrai galime tai suvokti. Galiausiai pakartojame suvokimo problemą, sąmonės problemą. Tai pasirengimas suvokti dalykus, kurie yra akivaizdūs, bet juos suvokti nėra taip paprasta.

Pirminė poezija

Giedrė ŠMITIENĖ. Profesorės kalbėjime svarbūs du ratai, pirmasis – pačios moters kalbėjimo, antrasis – mūsų suvokiančios sąmonės. Yra du ratai. Šis antrasis, kuris atrodo esąs antrinis ir ne toks svarbus, yra esminis, nes jis palaiko pirmąjį. Be antrojo ir šio seminaro nebūtų.

Antra mintis, kuri man pasirodė svarbi, – aš kitaip žiūrėčiau į dviejų tekstų pasirodymą profesorės suvokime. Tai, kad Marijos kalbėjimas apie pievas ir Milošo kalbėjimas apie lanką susitinka, mums rodo, kad jie nėra visiškai skirtingi. Jei susitinka, tai gal turi bendrą pagrindą. Šiam seminarui rengiantis, kalbėdama apie vardų davimą žemei, profesorė pavadino jį prapoezija – lyg poezijos pirmtakas. Suprantu, kad šis žodis neįprastas.

Viktorija DAUJOTYTĖ ...reikėtų ieškoti kito.

Giedrė ŠMITIENĖ. Pati mintis, kad vardo davimas žemės vietoms yra poetinis veiksmas, man intuityviai atrodo tikslus. Ji rodytų, kad yra ryšys tarp paprastos, dažnai nerišlios, sutrūkinėjusios, vos žodis po žodžio iš atminties išnyrančios kalbos ir tos kalbos, kurią profesorė vadina aukštąja, nobeline kalba.

Folkloras versus literatūra

Viktorija DAUJOTYTĖ. Bet čia vis tiek yra klausimas, Giedre, ar tikrai tas pat? Jeigu tu paminėjai Nyką-Niliūną, sakysim, eilėraštyje, tai kaip čia yra – reikėtų atsakyti į šitą klausimą. Juk tada mums nieko nereikėtų ir nebūtų literatūros.

Giedrė ŠMITIENĖ. Nežinau. Galvoju apie tai, kad, skaitydama Vykinto pokalbį su Marija, jūs pagalvojote, kad jiedu vaikšto pievomis ar važiuoja mašina. Vadinasi, šitam paprastam kalbėjime ne tik vardijami pievų vardai, t.y. ne tik kalbama tiesiai apie kažką. Šis paprastas kalbėjimas yra sudėtingas, nes jis, matome, jima ėjimą, išlaiko kalbančiojo kūno ir jo kalbėjimo sanderbę. Patyrusi sąmonę apsigavo, tai sakau šio kalbėjimo naudai.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Ne visai taip, bet gerai, sutinku būti apgauta (juokiasi).

Kalbėjimas ir judėjimas

Giedrė ŠMITIENĖ. Grįšiu prie savo minties. Atrodo, kad kalbančioji kalbėdama juda, ji juda kalbą. Ji kalbą lanko pievas. Kalba jai pakeičia ėjimą. Kiekvienas jos sakymas neatsiskiria nuo veiksmo. Ką noriu pasakyti? Jei sakau „Pasodinau medį“, iš tikrųjų neaišku, ar tai yra veiksmas-sakinys, ar tik sakinytis. Kiekvienas Marijos sakinytis yra ir kūno judesys, veiksmas. Dėl to profesorė ir pagalvoja, kad ji iš tiesų eina, rodo. Beje, atkreipkite dėmesį, kad Marija ne kartą sako „pievos eina“. Kodėl pievos pradeda eiti? Todėl, kad ji tomis pievomis yra daug kartų ėjusi. Žmogaus ėjimas pievomis ir pievų ėjimas – kaip dvi to paties veiksmo pusės. Iš daugybės ėjimų pievomis susidaro pievų ėjimo patirtis. Jos eina ta pačia kryptimi kaip ir Marija, nuo jos kaimo, o ne nuo kurio kito. Jos kalbėjimas labai glaudžiai susijęs su kūniškumu. Kalba yra neatsieta nuo to jutiminio, estezinio kūniškumo. O tai – meninės kalbos ypatybė.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Dar čia svarbu pridurti darbą. Yra pasakyta: „Mano mamos sesuo čia Petrikuose buvo atitekėjusi, tai aš ateidavau dirbti pas juos, dažnai padėdavau. Tai jau ir žinojau, kur jau kokios pievos; aš grėbt šieno, tai jau teta sako „nu, ašim Kunigiškėn“. Visą laiką yra darbo momentas, kuris susieja, suriša. Tai yra, žinoma, kūnas, ką tu sakai, bet jis yra ne tik šiaip sau, kaip mes kad einam.

Vykintas VAITKEVIČIUS. Ir yra dar vienas toks sakinytis

Seminaro dalyviai prie Tabariškių namo Lietuvos liaudies buities muziejuje. 2011. Vykinto Vaitkevičiaus nuotrauka.

– „tai dėl to [kad ateidavau dirbti pas juos] prisiminiau tų pavadinimų“.

Rūta LIOGIENĖ. Ir čia dar yra skirtumas tarp ganomų pievų ir šienaujamų, nes šienaujamos yra pievos, kuriose dirbdavo. Jos susijusios su žmonių buvimu. Tuo tarpu, kaip pati Marija sako, seniau ganydavo tik tose prastose, drėgnose, balose, kur jau kitaip neįmanoma. O dabar tarsi suprastėjo ir tos gerosios pievos, nes jau ten dabar daugiausia gano...

Fenomenologinis stilius

Giedrė ŠMITIENĖ. Nesu tikra, ar šios kaimo kalbos aiškinimuisi kažką duoda fenomenologinė stiliaus sąvoka, bet šie tekstai tikrai rodo pačios fenomenologinės sąvokos pagrįstumą. Kalbos stilius visų pirma yra ne kalbos ypatybė, bet suvokiančio asmens ir jo suvokiamo pasaulio. Marijos kalbėjimo stilius yra jos suvokimo stilius. Jis būdingas ne tik jos kalbai, bet ir jos suvokimui, ir netgi jos ėjimui per pievas.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Tarp stiliaus ir kalbėjimo nėra tarpo.

Giedrė ŠMITIENĖ. Ne tik tarp stiliaus ir kalbėjimo, bet ir tarp stiliaus ir buvimo pasaulyje. Marijos ėjimas per pievas, jos darbai ir kalbėjimas nesilaiko atskirai. Todėl, kad stilius priklauso pačiam žmogaus buvimui, jo laikysenai.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Bet ir kalbai.

Giedrė ŠMITIENĖ. Kalba irgi yra buvimo galimybė.

Kas atsiranda kalboje

Daiva VAITKEVIČIENĖ. Bet ar tikrai, Giedre, kalboje nėra dar kažko papildomo? Aš galvoju, vis dėlto turi būti tarpinių dalykų, kurie atsiranda tik kalboje. Man labai keista – mes užrašome tekstų iš mano kartos žmonių, sakykim, kokius nors sapnų pasakojimus, ir aš pradėjau pastebėti, kad jie visi labai panašūs savo stilistika ir kalbine raiška. Nesu tyrinėjusi, bet atkreipiau dėmesį, kad tai yra mūsų kalbos tendencija – kai perpasakojam kokį nors

folklorinį tekstą, jis yra kitoks. Pirmą sykį tai išgirdau per konferenciją, kai buvo skaitomas pranešimas apie sapnus ir cituojama medžiaga, rinkta iš studentų, vyresnių ir jaunesnių žmonių. Matosi, kad yra visai kitokia kalba ir stilistika. Ir mes kaip folkloristai tai labai gerai jaučiam. Jaučiam, kad mes to senojo stiliaus ir kalbos negalime pakartoti. Bet turime savo stilių, kuris irgi yra kultūrinis. Galbūt tai susiję su abstraktumo laipsniu ir kalbos raiška, kiek mes vartojame konkrečių dalykų, kiek abstrakčių. Aišku, tai taip pat susiję su informacinių visokių dalykų [naudojimu], kas subendrina mūsų patirtį.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Subendrina ir duoda tam tikrą modelį.

Daiva VAITKEVIČIENĖ. Man atrodė, kad mūsų kalbėjimas yra tarsi ne visai gražus ir visiškai skiriasi nuo to, ką vis dar galime apčiuopti, girdėti kažkur kitur, mūsų tėvų kartos [kalboje]. Ir jeigu reikia sukurti paprasčiausią liaudies dainą, pataisyti eilutę ar išstumti kokį slavizmą – tai yra nepaprastai sunku. Žinai, kaip tai turi atrodyti, bet negali to padaryti. Tuo tarpu žiūrėdami, sakysim, dainas, užrašytas Švenčionių krašte, matome, kaip jie [pateikėjai] verčia iš lenkų arba gudų kalbos, verčia visiškai natūraliai, lietuviškai, folklorine kalba. Ko mes, net ir žinodami, kaip dainos tekstas atrodo – [negalime]. Vis dėlto tai yra kažkas bendra ir su poetine pajauta, ar ne?

Kalbėjimas kaip kūryba

Viktorija DAUJOTYTĖ. Taip, žinoma, bet dabar galvoju ir negaliu atsiminti, kur pirmą kartą lietuvių literatūroje pasirodo sapnas kaip užrašytas dalykas. Kaip galėjo viena Marija kitai pasakyti apie savo sapną? Kokia yra įtampa! Kalba turi pagaminti sapno kalbinį vaizdinį. Padaryti, sukurti. Ir šitame tekste, kuris mus pritraukia, yra tas pirminis teksto kūrimas, darymas pasakojime. Sąmonė gana įtemptai eina šitą kelią, prisimindama, pasakydama: dirbau, ėjau. Tuo tarpu tai, apie ką jūs kalbate – jūsų kartos kalba, ji turi daug gatavų dalykų. Ir jų beveik negali išvengti – tai sąmonė, įsupta į gatavą kelią. Mūsų sąmonei trūksta šito tikro kalbos „darymo“, „darymosi“. Gabūt užtat mes juntame tokią gyvybę – „dzidelis liepas auga, tai tį jau vadino“, „tai va jau tadu iki Petrikų jau iš tos pusės, iki Petrikų“. Tai nėra tuščios kalbos. Kaip kad Vykin-tas sakė savo pranešime [apie šventas pušis] – nėra taip, kad [kalba] atsiskirtų – [ji] eina taip, kaip yra ta tikrovė, nėra plyšio. Kalba yra didžiulis dalykas, o mes turime labai daug tuščios kalbos. Ir kalbėdami apie sapną, beveik nejausdami pasakojame apie tą sapną taip, kaip kokiam nors filme – labai sunku pasakyti, kaip aš sapnuoju. Bet mes ir nesivarginame to daryti. Jeigu labai įsitemptum ir labai stengtumeis nepalikti plyšio, galbūt dar kažką būtų galima padaryti. Kaip poezijoje.

Neužgožta ir išsaugota kalba

Arūnas BALTĖNAS. Galbūt pasekmė yra dėl kitko. Marija, kai nuvažiuojame pas ją, visada būna viena. Ji klauso žinias per radiją, bet tik tai. Yra tik keli kaimynai, su kuriais ne taip dažnai šnekasi, ir jos pasaulis, ir aplinka yra žymiai laisvesni nuo supančio intensyvumo. Tai turbūt ir yra tas skirtumas, kad mes gyvename apsupti labai daug kalbos, už tai ir mūsų pasakojimai tampa vienodi.

Vykintas VAITKEVIČIUS. Pavasarį supratau – gi mūsų Kristina Skrebutėnienė buvo akla, o kai jūs, Irena, Subar-tonyse suradote Antaniną Čaplikienę, ji buvo kurčia. Ir kokius jos turtus pateikė išsaugojusios, kaip, Arūnai, sa-kai, dar kažkiek atsiribojusios. Čaplikienė negirdi, tik pa-gal lūpas supranta, bet, nežiūrint to, [pasekė] 80–60 pa-sakų po pusvalandį ir daugiau, o ji apkurto po gimdymo.

Irena ŽILINĖ. [Tuomet] jai buvo gal 28 ar 29 metai.

Vykintas VAITKEVIČIUS. Ir tada laikas tarsi sustojo. Bet Čaplikienės kalba, nors aš nebendravau, – raiškin-ga, įspūdinga!

Svetimos aplinkos apsupty

Rasa BERTAŠIŪTĖ. Daiva, sakykit, o ar nebandėt už-rašinėti tų moteriškių įspūdžių, kaip jos papasakotų apie miestą? Nes aišku, kai žmogus gyvena visą gyvenimą vienam kaime, ta patirtis yra giluminė ir vizualiai apie tuos medžius sukurti turbūt galėtų ištisus tomus, bet, pavyzdžiui, kaip žmogus mato, kai jis patenka į svetimą aplinką? Ar juda tam mieste, ar tik fiksuoja kažkokius objektus?

Daiva VAITKEVIČIENĖ. Rumšiškių svetainės tinklala-py apie miestelį, kuriame esame, įdėtas gražus tekstas, kaip moteris, gyvenanti kaime, XIX a. pradžioje atvyks-ta į Zarasus ir sako: „Tiek namų, tiek mūrų, visi vienodi, paklystu iš karto, nerandu, kur esu“. Kiek ten tų namų buvo Zarasuose tuo metu...

[Tiksliai citata: Senelė, šimtmečio pradžioj pirmą kartą atvažiavusi į Zarasus, sugrįžusi namo: „Vaikeli, vaikel, taigi sussuko galva – taigi mūrai, mūrai ...“]

Suvokimo atspindys

Rasa BERTAŠIŪTĖ. Bet gal nenuostabu, kad, kaip mes po visą pasaulį blaškomės ir tas pasaulio suvoki-mas yra daugiau lėkštas ir platus, taip ir kalba tampa lėkštesnė. Viskas atsispindi per mūsų patirtį, todėl ir ski-riasi nuo kaimo žmonių kalbos.

Daiva VAITKEVIČIENĖ. Grįžtant prie Giedrės da-lies apie suvokimą, iš mano asmeninės patirties – aš su mama kalbėdavau tarmiškai, panevėžiškių tarme, ir turėdavau „išversti“ save, nes natūraliai nesugebė-davau kalbėti, kol neįsikalbėdavau. Bet tai yra susiję,

mano galva, su daiktų, ryšių ir kitokiu suvokimu. Daiktai, buvę mano gimtojo kaimo žmonių pasaulyje, yra kitaip išsidėstę, kitais atstumais, ar kai kurių iš jų visiškai nėra. Tada dalis žodžių, atrodo, iškrinta, ir turi bendrauti kažkokiu kitokiu būdu. Neužtenka žodį išversti į tarmę, jis [lieka] kažkoks beprasmiškas. Žmonės visus žodžius supranta – klauso radijo, žiūri televiziją – bet tu negali vartoti, nes jis yra netikras, pažeidžia [tėvų] ir mano vaikystės suvokimą, nes tai kažkaip kitaip dėstosi kalboje. Kaip Giedrė sako, suvokimas [atsispindi] labai tiesiogiai.

Betarpiškos kalbos ir poezijos patyrimas

Rūta LIOGIENĖ. Galima sakyti, kad betarpiška. O grįžtant prie diskusijos, kur yra poezijos ir tokios betarpiškos kalbos panašumas ir skirtumas, man susidaro įspūdis, kad šitoj kalboj, kuri yra nerišli, netaisyklinga, nė vieno gramatiško sakinio, kalbama tarsi tą kalbą beveik apeinant aplinkui. [Marija] kalba patyrimu ir pievos, vietovardžiai yra nusakomi per gyvenimą, darbą ir santykį su tomis vietovėmis. Ir čia prieinama prie tokio santykio, kurio, kaip šventos pušies [iš Vykinto pranešimo], – neįmanoma nusakyti žodžiais. O kai bandome apibrėžti tą neapibrėžiamą santykį žodžiais, prireikia turėti Nobelio premijos vertą talentą, kuris sugebėtų poetiškai, rišliai, gražiai apibūdinti. Taip, kad skaitant Milošo eilėraštį apima lyg ir giminingas jausmas ir tikrumas tos lankos, ir tas pojūtis, patyrimas, regis, toks pats natūralus kaip ir skaitant šitos moters „va ten va, už tos lankos“. Nes skaitant tokius betarpiškus tekstus, skaitytojo, kuriam pats skaitymas tampa patirtimi, patyrimas, aš manau, ir tampa šiek tiek panašus į poezijos patyrimą. Tas panašumas galbūt ir yra patyrimas?

Buvimo programos

Viktorija DAUJOTYTĖ. Dar pridurčiau – ką ji kalbėtų, kiek bekalbėtų, jos tekstas visą laiką būtų tas pats, to sutapimo požiūriu. Lyg tai būtų vientisa programa – sutapimo, buvimo. Ji pradėtų kalbėti, kad jos darželio gėlės, žolynai – „va ten, toliau, už akmenėlio“, arba apie sodą, krūmelius, kokią lysvę, kad „va čia žirnis, o ten dar toliau...“ Beveik visą laiką tas suvokimas kartotųsi.

Grįžkime prie Milošo – jo sąmonė veikia jau daugybę programų. Greta tos lankos, tokio gryno, lyrinio eilėraščio, mes turėsime prisiminti ir „Pavertgą protą“, ir „Žemę“, ir „Tėvynės ieškojimą“, ir „Gimtąją Europą“, ir „Teologijos traktatą“, ir „Poetinį traktatą“ – maždaug šimtą knygų, ir visą laiką jaustume ne tik vienos, bet skirtingų programų variavimą, kalbą, stilių. Bet yra galimybė matyti, kad ta bendroji šaknis auga ir pasirodo lyriškuose arba tiesioginiuose, jausminiuose [tekstuose]

arba reakcijose, kur sąmonė atsisako slėptis, atsisako kaukių, atsisako visų subjektų kalbėjimo, ir veikia, galėtų sakyti, pirminiu dalyku.

Praeina kiek laiko, nutolsta šitas jausminis įspūdis ir įsijungia kitos programos – [Milošas] tampa mąstytojas, jis kalba apie manicheizmą, klausia „Unde malum?“ – neatsakomą klausimą – „iš kur blogis?“, jis svarsto. Ir tada mes matome, kur tie skirtumai. Bet yra grandis, kur šitie dalykai sueina – per patirtį – žemės kalbą, pirminę žemės ir sąmonės geografiją. Marija visą laiką sukis tuose ratuose. Net jeigu paklaustum, ką ji čia dabar yra pasakiusi, ką užrašė Vykintas, atsakytų: „Nu, vaikeli, nežinau“. Tuo tarpu Milošas gali grįžti prie savo tekstų ir skaityti apie juos paskaitas.

Vykintas VAITKEVIČIUS. Ji greičiausiai pasakytų – ne, ne, aš nieko jums nepasakiau. Tai yra labai tipiškas atsisveikinimas – „labai atsiprašau, nes nieko jums nepasakiau“.

Giedrė ŠMITIENĖ. Geras poetas galėtų taip pasakyti, ypač pabaigoj.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Milošas pasako: „teologija yra nuolankumas“, ir eilėraštis yra – „Nuolankumas“, absoliutus nuolankumas. Kai „raudu iš laimės“ – tai yra nuolankumas, bet jis gali veikti ir kaip labai nenuolankus, kaip maištingas, nepakliūnantis į jokių mūsų keliamus spąstus, iš jų išstrūkstantis, skaitantis paskaitas, diskutuojantis, oponuojantis, Lenkijoje lietuvis, Lietuvoje lenkas, ir taip toliau. Taip mes pamatome, kas tai yra skirtingų programų veikimas.

Arūnas BALTĖNAS. Dar drįsčiau pridurti: nors absoliučiai sutinku, kad Marija rašo ir gyvena tikrai pagal vieną programą, bet ta jos programa yra be galo...

Viktorija DAUJOTYTĖ. ...universaliai.

Tarpininkai ir pokalbininkai

Viktorija DAUJOTYTĖ. Tai visiškai teisinga, bet, ką jūs puikiai suvokiate, ir, kaip suprantu, daug kartų ten esate buvęs – jai reikia tarpininkų. Šitai universaliai veikiančiai sąmonei reikia tarpininkų. Užrašinėtojai, mąstytojai ir analitikai ir yra tie kultūros pasiuntiniai į pirminį pasaulį – archetipinį, labai seną ir kartu labai universalų. Bet be pasiuntinių šitas pasaulis žlunga, jis išnyksta, jis pats apie save pranešti reikiamu būdu negali. Ir čia vėlgi yra skirtumas tarp nobelistų ir Marijos.

Eglutė TRINKAUSKAITĖ. Man patinka jūsų žodis „tarpininkai“ – tai, kaip jūs kalbate apie Mariją. Man įdomūs terminai, šiandien vartojami kalbant apie santykį tarp akademiko arba mokslininko ir pateikėjo – objekto, pokalbininko. (...) Svarbu, kad nebūtų hierarchijos, kai mes – kuriame mokslą, o tie žmonės yra prigimtiniai, gyvena senovėje. Jie yra tolygūs mūsų bendradarbiai,

nes be jų mes nesukurtume tokio grožio, tokio teksto, mes neturėtume šiandien apie ką kalbėti.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Tai – bendresnė problema. Kurį laiką, bent jau tol, kol dalyvavau ekspedicijose, mes labai aiškiai galėjome sakyti „pateikėjas“, nes jie pateikdavo mums tekstus – pasakas, sakmes. Bet dabar, kai pereiname į kitą etapą, kuris yra labai teisingas ir vienintelis tinkamas, tai jau nebe pateikėjai. Greičiausiai tai yra pokalbininkai. Net ne pašnekovai. Aš pasakyčiau – „pokalbininkai“. Man atrodo, kad tai yra pokalbis. Žmonės kalbasi. Jeigu nėra pokalbio, tai niekas nepasiseka. Čia Marija yra labai, nežinau, kokiū būdu, suinteresuota viską pasakyti. Ji yra pokalbininkė.

Kalbos žemėlapis

Vykintas VAITKEVIČIUS. Labai daug galima būtų pridurti, bet pirmiausia – tai, kad aš nieko [tose vietovėse] nežinojau, kaip tik tai, kad teka Ašmenėlė, kaip atrodo tas peizažas. Bet tai įprasta. Daugiausia dirbu su geografinėm vietom, tad visuomet pasakojimas yra geografinis – ir čia aš visą laiką tik tariausi, kad įsivaizduoju. Labai retai kada aš [iš anksto] važiuoju, atrandu tą vietą, apžiūriu, apsirašau ir einu pas žmones jau žinodamas, kaip ji atrodo, klausiu ypatumų, klausiu, kaip ji atrodo. Net ne visada pasakau, kad buvau – noriu, kad papasakotų kaip nebuvusiam.

Bet dažniausiai taip jau nutinka, kad pirma eini pas žmogų ir iš jo turi susidaryti vaizdą, kuriuo sekdamas paskui ieškoti turi pats. Tokia realybė, kad tik nedaugelis sutinka lydėti, negali lydėti, dėl sveikatos, dėl kojų. Todėl dažnai tai yra ir vienintelis kelias: jie turi nepaprastai įtaigiai nupasakoti, o tu klausinėji visokių žymių, kurios ten būdavo arba yra. Nors [pokalbininkai] paskutinį kartą dažniausiai ten yra buvę prieš trisdešimt – keturiasdešimt metų ir pasakoja galbūt apie tai, ko nebėra. Bet šitoj vietoj įtaiga yra beprotiškai svarbi ir jos dalis yra kūniška kalba, ta jų kalba, tas kalbėjimas. Gali būti senolė, kuri per visą pokalbį nepajudės iš vietos, bet ji iš tiesų tiek judės!

Pokalbis – mainai

Tas akių, žvilgsnio ryšys yra nuolatinis. Aišku, tai vargina. Dažnai pajauti, kad jeigu yra akies defektai ar žvairumas, sunku tą ryšį išlaikyti – taip yra.

Matau, kad sėkmingas pokalbis yra mainai. Tai aki-vaizdu. Jie nepaprastai vargina, iš tiesų gale dienos esi absoliučiai išsunktas. Manau, kad psichologų ar ekstrасensų darbas yra kažkuo panašus, bet tai yra vienintelė galimybė.

Jeigu kažkas negerai, pokalbis tiesiog nesimezga, tu esi priverstas pripažinti, kad tau nepasisekė, ir klausti –

o kas daugiau galėtų papasakoti, kas kitas galėtų tapti tuo pateikėju, pokalbininku?

Pokalbininkams nepaprastai patinka, kad tu juos supranti. Jie aiškiai supranta, kad esi ne vietinis, atvykęs, bet jeigu žinai, kad Notrinė – nuo notrės (dažniausiai būna toks patikrinimas, ko tu čia vertas), jiems tas nepaprastai patinka.

Gyvenamasis pasaulis

Aš neįsivaizduoju tų jų vietų, ten kokio nors pašlaitėlio ir į dešinę pasukus ten kažko, bet aš sakau [taip] ir nedaug meluoju, nes jeigu pokalbininkas įtaigus, tai jis sukuria tą pasaulį. Aš net nekeliu klausimo – tikėti ar netikėti. Juokaudamas sakau, kad tai yra mano radijas, mano televizija, mano knyga. Žiūriu į juos, mėginu spėti, kaip bus toliau. Žiūriu į tai kaip į tam tikrą atlikimą – [pokalbininkas] man yra atlikėjas. Jeigu jam dėl to yra malonu, man – dukart.

Tas pasaulis yra virtualus ir dažniausiai teatrą viena kitą elementą. Sako, kai jau išlydi: „Tiktai nepamiršk, eik tiesiai, tada į dešinę, tada pamatysi tokį skruzdėlyną, tada truputį ten šiek tiek bus šlapia, tada ten jau tu turi žiūrėti,“ – kaip paskutinį priesaką. Na, jeigu, pavyzdžiui, mašiną palieki pas jį kieme, tai jis tada dar grįžusį paklaus: „Ar radai?“ Aišku, čia tik iš dalies lingvistiniai dalykai, čia kažkas kita.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Kas kita?

Vykintas VAITKEVIČIUS. Nežinau...

Viktorija DAUJOTYTĖ. Žinote, žinote. Žmonių gyvenimas. Niekas mums daugiau, tiesą sakant, nėra įdomu. Ir negali būti įdomu. Mums rūpi žmonės ir jų gyvenimai. Ir tik iš šito rūpesčio pasirodo visa kita. Jeigu tu ateisi tyrinėti kalbos, tai tu jos nerasi, jeigu negalvosi, kad žiūri į žmogų ir jo gyvenimą. Jūs labai tiksliai kalbate – sakote, aš esu išsekintas, aš pavargstu nuo šito noro tą gyvenimą patirti ir negaliu apsimesti, suvaidinti, kad man tik šiaip sau, aš jame turiu dalyvauti. Žmogui rūpi tik tai žmogaus gyvenimas. Visa kita skleidžiasi per šitą rūpestį ir iš šito rūpesčio – ir kalba, ir visa kita. Kaip Giedrė pasakytų – gyvenamasis pasaulis. Ir Vykintas teisingai sako – man nėra svarbu, kiek tikras ten tas klanelis ar raiscelis, ar lankelė – tai tikrai nėra svarbu, tai yra sąmonės pasaulis, kuris skleidžiasi prieš mus. Mes nebėgsim patikrinti, ar už lunkelės yra pievelė – mums tai nėra svarbu. Mums svarbu, kaip pasaulis skleidžiasi.

Vykintas VAITKEVIČIUS. Netgi dar baisiau. Kada jau prikalbini, prinorini visaip kaip parodyti vietoje, dažniausiai atsiranda nusivylimas, nes jie painiojasi, neatpažįsta.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Be abejo, nes mes susitinkame su sukurtu pasauliu, sąmonės suprojektuotu. Ir juo reikia

pasitikėti – tik šituo pasauliu. Jis yra kalbos pasaulis. Sąmonės ir kalbos. Giedrė pasakytų, kad tai – tas pat.

Aistė ANDRIUŠYTĖ. Aš norėjau paklausti, Vykintai, ar tu randi? Nes, kiek Vykintą pažįstu, jam rūpi ir tie objektai, tos lankelės ir akmenys, ir medžiai, apie kuriuos klausia, tai ar randi pagal jų tuos „žemėlapius“?

Viktorija DAUJOTYTĖ. Aš galėčiau atsakyti – jis randa pievą, bet pievelės – ne. Jis randa miškelį, bet negali pasakyt „miškelio kiek“, randa tik miškelį. Tai yra mižiniški skirtumai. Jis negalėtų rasti, kaip ten dzūkai pasakytų, akmenucio. Ras akmenį. Nes šitas akmenucis yra jau sąmonės sukurtas. Ir jis yra tik toje sąmonėje, kuri jį sukūrė.

Vykintas VAITKEVIČIUS. Labai gali būti, nes marcinoniškė [Rožė Pačkauskienė] sako: „Va ten yra tas kelmucis, kur aš pasidedu [grybų] krepšį“. Bet tikriausiai tas keltas kiekvieną kartą gal net kitas.

Giedrė ŠMITIENĖ. Čia tai, kas yra tik kalboj. Kelmucis ir keltas – tas mažas skirtumas.

Viktorija DAUJOTYTĖ. Tada reikėtų sakyti sąmonėj. Sąmonėj ir kalboj. Sąmonės kalboj, arba kalbos sąmonėj.

Pokalbio gimimas

Rūta LIOGIENĖ. Įdomu, kad skaitant tokius tekstus kyla toks paradoksas: pasakojama apie žmogui pačius artimiausius, visiškai betarpiškus, jo įsigyventus dalykus, savaimę suprantamus, bet, kita vertus, – apie juos jis su niekuom savo aplinkoj ir pats su savim niekada nekalbėtų, jeigu ne Vykintas. Ne tik apie pievą, bet ir kaip vadina šeimų kelius ar kaip ką darydavo. Tai tokie dalykai, esantys žmogaus gyvenime, bet apie juos niekad kalboje neprabilų.

Viktorija DAUJOTYTĖ. O kodėl taip yra?

Gediminas ŽILYS. Aš manau, kad toj pačioj vietoj, kaime, jie turi savo bendrą pasakojimą, kaip tautosaką, ir jie apie tai beveik nešneka. Yra Laumės pieva arba Perkūno kalnas, ar kokia liepa, bet tai yra savaiminis dalykas, kuris egzistuoja jų bendroje sąmonėje. Kai mes atvažiuojame iš šalies, tada pradėdame jų klausiti, ir jie pradeda sekti tas pasakas. Tasai atėjęs žmogus pagimdo pasakojimą, paskatina žmogų pasakoti ir pasakyti tos žemės [kalbą].

Viktorija DAUJOTYTĖ. Jūs teisingai pasakėte – pasakose tas yra – viskas prasideda, kai koks nors brolis išeina iš namų, išeina į kitą erdvę, susitinka su žmonėmis, ir prasideda siužetas. O kaip čia vystytis siužetui, kai visi vienoj troboj? O čia staiga pasirodo [žmogus] iš kitos erdvės ir siužetui atsiranda galimybė. Tai yra universalių pasakojimo dėsniai.

Vykintas VAITKEVIČIUS. Manau, yra viena išimtis – tą vieną kartą tas pasakojimas yra papasakojamas ir

klausiančiam vaikui. Nes vaikas irgi vieną kartą paklausia. Neretai būna – važiuoja pro liepą ir klausia – „kodėl ta liepa?“

Viktorija DAUJOTYTĖ. Vaikas yra iš kito pasaulio, jis yra ateivis. Ir jis vieną kartą įvedamas, kad taptų įeivis. Ir jam reikia suteikti pasakojimą, nes pasakojimas sujungia.

Pokalbj parengė Rūta LIOGIENĖ

1. VAITKEVIČIENĖ, Daiva. Prigimtinės kultūros paradigma. Iš: *Tautosakos darbai*, 2011, t. 42, p. 356–359. Prieiga per internetą: http://www.ilti.lt/failai/27_Kronika.pdf
2. Antrojo seminaro videomedžiaga: <http://alkas.lt/2012/05/09/prigimtinė-kultura-vietos-ir-zmones/>; VAITKEVIČIENĖ, Daiva. Prigimtinė kultūra ir prigimtinės vietos. Iš: *Kultūros barai*, 2012, Nr. 5, psl. 59-65. Prieiga per internetą: http://www.kpd.lt/failai/ug/vaitkevicien__2012-05.pdf
3. Čia nepublikuojamoje pokalbio su Marija Mažeikiene dalyje buvo kalbama ir apie giminystės ryšius, vadinamus „keliais“: [O čia tiek daug tų vienodų pavardžių, vienodų vardų. Ar neteko Jums girdėt ar matyt, kaip skaičiuodavo giminystę? Ar ant pirštų, ar ant popieriaus? Jau nuo kada jau galima jau vėl vestuves daryti, jau nebedraudžiama?] Nu jau net... Kap seniau būdavo, pirmas kelias, sakydavo, tai tikrieji. Tai pirmas kelias. Antras jau kelias – tikrųjų vaikai. Trečias kelias jau, vėl jau... Net ketvirtan da nelabai, bet penktam kely jau galima buvo ženyti. [Bet sakydavo „kelias“?] Kelias, sakydavo kelias.

Speaking

Published is a discussion (original name – round table “The dynamic of folk language”), held at the first cultural anthropology seminar “Indigenous culture paradigm,” on July 1, 2011. These discussions, led by archaeologist Vykintas Vaitkevičius, literary professor Viktorija Daujotytė, and literature and folklore researcher Giedrė Šmitienė, analyzed a folkloric text – a conversation of Gervėčiai region native Marija Mažeikiene with Vykintas Vaitkevičius about her region’s place-names. For the first time this sort of text was viewed as a literary work, the object of phenomenological analysis, in order to understand what tangible and special can lie in this speech (in the sense of the term “language”). During the debate, the origin of this text was discussed, the importance of the local person, the image of meadows and fields, the structure of the story-road, the sense of movement, a map drawn through language. In discussing the perceiver’s experiences, links with Czesław Miłosz’s poems were found; the phenomenological style was mentioned, as well as the old woman’s speech’s creativity, the living world and the opportunity for us to know it better, with the help of a facilitator – an analyst who generates dialogue with the talker.

Publikaciją remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas.